વિનય મંદિરો માટે અભ્યાસક્રમ

સૂચી

પ્રકાશક

ન વિદ્યાપીઠ

વાદ.

પ્રત ૧૦૦૦

મુદ્રણસ્થાન આદિત્યમુદ્રણાલય, રાયખડરોડ—અમદાવાદ
મુદ્રક પ્રાણજીવન વિશ્વનાથ પાઠક

પ્રકાશક
કિશોરલાલ ઘ. મશરૂવાળા
મહામાત્ર, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ.

વિજ્ઞાપન

સં ૧૯૭૯ ના ચૈત્રવદ ૧૪ ને દિવસે વિદ્યાપીઠના કુમાર અને વિનય મંદિર સમિતિએ કુમાર મંદિરો માટે અભ્યાસક્રમ ઘડવા માટે એક પેટા સમિતિ નીમી હતી તે પેટા સમિતિએ ઘડેલો આ અભ્યાસક્રમ બીજા જેઠ વદ ૯ ને દિવસ સદર્હુ સમિતિએ મંજુર કરવાથી પ્રસિદ્ધ કરવામા આવે છે આમાની દરેક વસ્તુ કેવળ માર્ગદર્શક અને સૂચનારૂપે છે દરેક મંદિરને સ્થાનિક પરિસ્થિતિ અને પોતાની મુનસફીને અનુસરી યોગ્ય ફેરફાર કરવાની છૂટ છે

કેળવણીમા રસ લેનાર દરેક શિક્ષકને એ કાળજીપૂર્વક વિચારી જોવા વિનતિ છે એને ઘડવામા આદર્શ અભ્યાસક્રમ તરફ દૃષ્ટિ ઓછી રાખી છે વધારે પડતા ફેરફારો કરવાની મંદિરોના વ્યવસ્થાપકો અને વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓની ઓછી તૈયારી, તથા તેમના સાધન ભંડોળ, અને યોગ્ય શિક્ષકો તથા પાઠ્ય-પુસ્તકોની અછત તરફ લક્ષ રાખી જેવા અભ્યાસક્રમો આજે અમલમા મૂકી શકાય તેવાજ સૂચવવા પર લક્ષ રાખવામા આવ્યુ છે, એટલે એ અભ્યાસક્રમોમા ઉત્તરોત્તર સુધારાઓને માટે પુષ્કળ અવકાશ છે

આ અભ્યાસક્રમ વિષેના સૂચનાઓ તથા તેનો અમલ કરવામા પડતી મુશ્કેલીઓ, અને બીજા અનુભવો મહામાત્રને મોકલવાથી તે સમિતિના ધ્યાન પર લાવવામા આવશે

વિનય મંદિરના શિક્ષણને લગતા વિષયો માટે શિક્ષકોને ઉપયોગી થાય એવી સૂચનાત્મક અને ચર્ચાત્મક પત્રિકાઓ જુદા જુદા શિક્ષકો પાસે લખાવી પ્રસિદ્ધ કરવા વિચાર છે એ પત્રિકાઓ માન્ય મંદિરોને મફત મળશે બીજા મંદિરોને ટપાલ વગેરેના ખર્ચ માટે વાર્ષિક રૂ ૨) ભરી પોતાનુ નામ નોંધાવવાથી મોકલવામા આવશે અનુભવી શિક્ષકો એ વિષયમા સૂચનાઓ લખી મોકલશે, તો તેનો સાભાર સ્વીકાર કરવામા આવશે

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ,
અમદાવાદ, આષાઢ વદ ૩૦
સં ૧૯૭૯

મહામાત્ર

४

શિક્ષકોને સ્મરણ

(૧) વિદ્યાપીઠના નીચેના સિદ્ધાન્તોનુ વિસ્મરણ થવુ ન જોઈયે —

(૫) ધાર્મિક વૃત્તિને પોષવી એ કેળવણીનુ ધ્યેય છે

(૭) કાઈપણ વ્યક્તિના ધર્મ, જાતિ કે મત એના શિક્ષણમા બાધા રૂપ ન ગણાય

(૮) શરૂથી આખર સુધી કેળવણીનુ વાહન ગૂજરાતીજ હોવુ જોઈએ

(૯) વિદ્યાપીઠના દરેક મદિરમા ઔદ્યોગિક કેળવણી અથવા શારીરિક મહેનત ફરજયાત ગણવામા આવે

(૨) ભણતર પરીક્ષા માટે નથી, પણ બાળક એ માણસ છે, અને વધારે માણસાઈ મેળવવા આવ્યો છે એ ભુલવુ નહિ

(૩) તબીયતને ભોગે અથવા મારની બીક બતાવીને ભણાવવુ નહિ

(૪) ભણતરથીજ માણસાઈ આવતી નથી માટે મદબુદ્ધિ વિદ્યાર્થી તરફ દયાભાવ રાખવો અને તે આપણુ ભણાવ્યુ ન ભણે તો ચિતા ન રાખવી, પણ એનામા શુ ભણવાની શક્તિ છે, તે શોધી કાઢવુ

(૫) વિદ્યાર્થીની નીતિ અને બુદ્ધિમા દોષ દેખાય, ત્યારે માબાપ સાથે સહકાર વધારવો અને એમની બાળકો પ્રત્યે સહાનુભૂતિ મેળવવી

(૬) જગતના વર્તમાન બનાવોથી વાકેફ રહી, વિદ્યાર્થીઓને એ બરાબર સમજાવવુ

(૭) ઉદર નિર્વાહ માટે શિક્ષક થવુ નહિ, રાજકીય ચળવળના કાર્યક્રમનુ કેળવણી એક પેટા–અગ છે એમ સમજી શિક્ષક થવુ નહિ, પણ બાળકો પ્રત્યેના પ્રેમથી એમને અજ્ઞાનમાથી જ્ઞાન તરફ દોરવા, એમની માણસાઈ વધારવા, કેળવણીને ધર્મ સમજીનેજ શિક્ષક થવુ, અને તેથી જે મદિરનુ સૂત્ર હાથમા લીધુ હોય, તેને બીજા પ્રલોભનોને વશ થઈ છોડી દેવુ નહિ

---

* ગૂજરાત વિદ્યાપીઠના બધારણની પૂરવણીમા આપેલા સિદ્ધાન્તો

(૮) ૧૨–૧૩ વર્ષની ઉમર પછી બાળકોમા શારીરિક ફેરફાર થવા માડે છે, તે તરફ દુર્લક્ષ્ય ન કરવુ વિદ્યાર્થીઓ કુટેવોના ભોગ થઈ ન પડે, એમનુ બ્રહ્મચર્ય અખડિત રહે, એમના શરીરનો બાધો દૃઢ થાય, એ માટે ખૂબ કાળજી રાખવી

(૯) બાળક વિદ્યાદાન પૂરેપૂરી રીતે લેનારો થાય એ બસ નથી, એ વિદ્યાર્થી–એટલે વિદ્યાનો જીજ્ઞાસુ, શોધક બને તોજ એને આપેલુ શિક્ષણ સાર્થક થાય એ વિદ્યા માટે શિક્ષક પરજ અવલબન રાખવાવાળો થાય એ ઇષ્ટ નથી

(૧૦) જો વિનયમદિરને અતે વિદ્યાર્થીમા સ્વાશ્રય, સ્વાભિમાન, નીડરતા, સ્વાર્પણની વૃત્તિ, જ્ઞાનપીપાસા, અને પરમાર્થપ્રિયતા ન આવે તો શિક્ષણ મિથ્યા ગયુ છે એમ સમજવુ

અભ્યાસક્રમ

સારાંશ

પૂર્ણ વિનય મંદિરનો સાત વર્ષનો અભ્યાસક્રમ છે તેમાંથી છેલ્લા વર્ષનો અભ્યાસક્રમ વિનીત પરીક્ષા માટે હોવાથી, તે દરેક વર્ષના વિનીત પરીક્ષાના અભ્યાસક્રમ પરથી સમજવાનો છે

પહેલા ત્રણ ધોરણનો અભ્યાસક્રમ કુમાર મંદિરના છેલ્લા ત્રણ વર્ષને મળતો છે પણ ઘણા વિદ્યાર્થીઓ ૧૩–૧૪ વર્ષની ઉમરે પોતાનો અભ્યાસ બંધ કરતા હોવાથી વિનીત પરીક્ષાની દૃષ્ટિથી વિનય મંદિરમાં દાખલ કરતા કેટલાક વિષયો ટાળીને તેને બદલે એ જીવનમાં પ્રવેશ કરવા યોગ્ય બને એવું કેટલુંક જ્ઞાન આપવાનો કુમારમંદિરનો અભ્યાસક્રમ ઘડ્યો છે પણ તેથી પૂર્ણ કુમારમંદિરમાં અભ્યાસ કરી આવેલા વિદ્યાર્થીને વિનયમંદિરના ૪થા ધોરણમાં બેસવા અડચણ ન આવવી જોઈએ, અને એના શીખેલા વિષયોમાંથી એને બનતી રીતે મુક્ત કરી નવા વિષયો ઉપર વિશેષ સમય આપવાની વ્યવસ્થા હોવી જોઈએ ઉદા૦ એને અંકગણિત અને ઉદ્યોગોમાં ભાગ્યેજ નવું કરવાનું રહે એથી ઉલટું ઈતિહાસ ભાષાઓ એમાં એને વિશેષ સમય આપવો પડે

હાલની વિનીત પરીક્ષાના અભ્યાસક્રમ પ્રમાણે ગણિત અને પ્રાચીન ભાષાની અવેજીમાં ઉદ્યોગ લઈ શકાય છે આવો વિકલ્પ રાખવાનો હેતુ એ નથી કે વિનયમંદિરોએ એ બે વિષયો શીખવવામાં પહેલેથીજ પ્રમાદ રાખવો, અને વિદ્યાર્થીને પસંદગી કરવાનો જે હક્ક છે, તે કરવીજ પડે એવી પરિસ્થિતિ ઉત્પન્ન કરવી

વિનયમંદિરો માટે

અભ્યાસક્રમ તથા પાઠ્ય પુસ્તકો

વર્ષ ૧ લું.

વિષયો—૧ ગૂજરાતી ૨ હિંદુસ્તાની ૩ ઇતિહાસ ૪ ભુગોળ ૫ અર્વાચીન ભાષા–(ઇંગ્રેજી,* મરાઠી, બંગાળી કે હિંદુસ્તાની) ૬ ગણિત

૧. ગૂજરાતી.

(૧) ગદ્ય—પા ૦ થી ૭૦ ભાવસહિત વાચન અર્થ અને સ્તન-લેખન સાથે

પાઠ્ય-પુસ્તકો

૧ બાળમિત્ર

૨ મરાઠી વાચનમાળા પાચમી ચોપડી

૩ ત્રિવેદી વાચનમાળા પાચમી ચોપડી

(૨) પદ્ય ,, લીટી અર્થ સાથે તેમાથી ,, લીટી મોઢે કરે

પાઠ્ય-પુસ્તકો

૧. વાચનમાળાની કવિતાઓ.

૨. રાયણમાથી નીચેની કવિતાઓની બલાબળ —

વજામણું, થઇ મરણીયા ઘસવું, કુંભકર્ણ, સદ્વિદ્યા, મોગરો ને કોચ, સર્વ સરખું નથી, ટેવ, બોલ, હલેસા, દશાનન, બાપાની પીપર, જોવા જોગ જેવી ગજરાત, સુદામાચરિત્ર, ર્મી સાપ ને ઉદ્યમી ઉંદર પસ્તાવો, બગલાની વાર્તા, રાજબીજ, દરબારમા કણબી, હાલરડુ (ન્હાનાલાલનુ)

---

* ઇંગ્રેજી ભાષાનો અભ્યાસક્રમ સૂચવ્યો છે બીજી ભાષાના અભ્યાસક્રમ, માગણી થયેથી સુચવવામા આવશે.

૩. ગૂજરાતી કવિતા-દ્વિતીય વર્ષ માટે—(દક્ષિણામૂર્તિભવન, ભાવનગર)

(૩) વ્યાકરણ—ત્રિવેદીનુ લઘુવ્યાકરણ ભા ૨ ના પાઠ ૧ થી ૮ જેટલુ

(૪) સુલેખન—અનુલેખન તથા એવડી લીટીઓવાળી નોટબૂકમા સારા * અક્ષરે લખવુ

અનુલેખન માટે—અનુલેખનમાળા (જોશીની કુ ઓડ) મણકો ૫ મો

(૫) નિબંધલેખન—કોઈક વાચેલા પાઠનો કે ચોપડીનો સાર લખવો પરિચિત માણસનુ જીવન લખવુ-જેવા કે હરિશ્ચંદ્ર, રામ, ગાધી વગેરે

૨. હિંદુસ્તાની.

મંજુર કરેલા પાઠયપુસ્તકો—

(૧) સુબોધિની વાચનમાળા ભા ૧ લો

અથવા

(૨) રાષ્ટ્રીય શિક્ષાવલી

૩. ઈતિહાસ.

૧ આપણા દેશનો ઈતિહાસ—ભા ૧-૨ [દક્ષિણામૂર્તિ વિદ્યાલય, ભાવનગર]

૪. ભૂગોળ.

અભ્યાસક્રમ—હિંદુસ્તાન અને બૃહદ્આર્યાવર્તની ખાસ, દુનિયાની રૂપરેખા

પાઠયપુસ્તક—દીવાનજી કૃત માધ્યમિક ભૂગોળ ભા ૧

૫. અર્વાચીન ભાષા

*અંગ્રેજી

પાઠયપુસ્તકો—નીચે પૈકી કોઇ પણ એક વાચનમાળાનુ+ પહેલુ પુસ્તક અને પ્રાઇમર

---

* સંવાદ પદ્ધતિની ભલામણ કરવામા આવે છે

+ જે વાચનમાળા પહેલા વર્ષ માટે પસંદ કરી હોય તેજ બનતા સુધી ત્યાર પછીના વર્ષો માટે ચાલુ રાખવી

१ આણ્મિાનંદની Boys' Own Home Readers (કલકત્તા)
२ Yate's Reformed Readers
૩ Tipping Readers
૪ Palmerston Readers
૫ Dutt's Bengal Readers
૬ New Royal Readers
૭ Nelson Readers.
૮ Literary & Scientific Readers

૬. ગણિત

અભ્યાસક્રમ—ગણિતની ચાર સાદી અને સંયુક્ત રીતો, ભાજણી, સામાન્ય અપૂર્ણાંક, દદભાજક, લઘુતમ સાધારણ ભાજ્ય, સમ અને વ્યસ્ત ત્રિરાશી, માત્ર વ્યાજ કાઢવાના સહેલા દાખલા, નફોટોટો (સાદા દાખલા)

પાઠ્યપુસ્તક—૧ લાકડાવાળાનું અંકગણિત
૨ ડાહ્યાવાળાનું અંકગણિત
૩ લાલશંકર ઉ ત્રવાડીનું અંકગણિત
૪ વિદ્યાર્થી ગણિત [ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટી, આણંદ]

વર્ષ ૨ જું

વિષયો—૧ ગૂજરાતી ૨ હિંદુસ્તાની ૩ ઈતિહાસ ૪ ભૂગોળ ૫ અર્વાચીન ભાષા–(ઇંગ્રેજી,* મરાઠી, બંગાળી, હિંદુસ્તાની), ૬ ગણિત

૧. ગૂજરાતી

(૧)—ગદ્ય—પા ૭૫ થી ૯૦ ભાવનાદ વાચન, અર્થ, અને શ્રુતલેખન સાથે

પાઠ્યપુસ્તક—૧ નીતિશિક્ષણ.
૨ સરકારી વાચનમાળા છઠ્ઠી ચોપડી
૩ ત્રિવેદી વાચનમાળા છઠ્ઠી ચોપડી

---

* ઇંગ્રેજી ભાષાનો અભ્યાસક્રમ રચ્યો છે બીજી ભાષાના અભ્યાસક્રમ માગણી થયેથી સૂચવવામા આવશે

(૨) **પદ્ય**—અર્થ સાથે ૪૦૦ થી ૫૦૦ લીટી તેમાંથી ૨૦૦ લીટી કંઠે

પાઠ્યપુસ્તકો—૧ ચોપડીમાંની કવિતાઓ

૨ **સામળ તથા દલપતસારમાંથી પસંદગી**

[દલપતસાર, ગૂજરાત સાહિત્ય સભા બહાર પાડશે]

૩ **પદ્યપાઠ સંગ્રહ ૧ લો**—કર્તા કેશવ હ ધ્રુવ તથા ડાહ્યાભાઈ પી દેરાસરી—પ્રકાશક મૅકમિલન કું મુંબાઈ

૪ **ગૂજરાતી કવિતા**—ત્રીજા વર્ષ માટે [દક્ષિણામૂર્તિ વિદ્યાલય, ભાવનગર]

(૩) **વ્યાકરણ**—ત્રિવેદી કૃત લઘુવ્યાકરણ ભા ૨ જો પૂરૂ

(૪) **સુલેખન**—અનુલેખન તથા એક લીટીવાળી નોટબુકમા સારા અક્ષરે લખવુ

રાષ્ટ્રીય અનુલેખનમાળા મણકો ૬ ઠો

(૫) **નિબંધ**—પત્રલેખન પાઠનો સાર લખવો, ભાડાચિઠ્ઠી ગણોતપત્ર હુંડી વગેરે લખવા

૨. હિંદુસ્તાની

મંજુર કરેલા પાઠ્યપુસ્તક—૧ ખુશાલિની વાચનમાળા ભા ૨ જો

અથવા

૨ રાષ્ટ્રીય શિક્ષાવલી ભા ૨ જો

૩. ઈતિહાસ

અભ્યાસક્રમ રજપુતોનો ઇતિહાસ

પાઠ્યપુસ્તક—**મેવાડની જાહોજલાલી** અથવા એ વિષયની બીજી કોઈ ચાલતી મળી શકે તે

૪. ભૂગોળ

પાઠ્યપુસ્તક—નાનાલાલ કૃત **માધ્યમિક ભૂગોળ ભા ૧** પ્રાકૃતિક અને ખગોળ વિભાગ વર્ણન સુધી

૫. અર્વાચીન ભાષા

અંગ્રેજી—પહેલા વર્ષમા જણાવેલી કોઈ પણ વાચનમાળાની બીજી ચોપડી

પાઠમાળા ભા ૧ લો

અથવા

સાદા ગૂજરાતી વાક્યોનો અંગ્રેજીમા તરજુમો

૧૦૬૩૮

વ્યાકરણ—શબ્દના પ્રકાર ઓળખતા શીખવવું

કૉપીબુક—કોરી કે એવડી લીંટીની નોટ અથવા આર્નોલ્ડ કે મૅક મિલનની કૉપી

૬. ગણિત

અભ્યાસક્રમ—સાદું વ્યાજ, દલાલ, પાતિ, દેશી કોકડમેળની રીતિ

પાઠ્યપુસ્તકો— પહેલા વર્ષ પ્રમાણે

વર્ષ ૩ જું

વિષયો—૧ ગૂજરાતી ૨ હિંદુસ્તાની ૩ ઇતિહાસ ૪ ભૂગોળ ૫ અર્વાચીન ભાષા-(ઇંગ્રેજી,* મરાઠી, બંગાળી કે હિંદુસ્તાની) ૬ ગણિત

૧. ગૂજરાતી

(૧) ગદ્ય—પા ૧૦૦ વાચન અર્થ અને શુતલખન સાથે

મંજુર કરેલાં પાઠ્ય પુસ્તકો—

૧ **સીતાહરણ**—લે ચંદ્રશંકર પ્રાણશંકર શુક્લ (નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ)

૨ **રામાયણ તથા મહાભારતનો સાર** લે નર્મદાશંકર લાલશંકર [ગૂજરાતી પ્રેસ]

૩ **રામ અને કૃષ્ણ**—[નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ]

૪ **સાતમી ચોપડી**—સરકારી

૫ „ „ —ત્રિવેદી

(૨) **પદ્ય-અભ્યાસક્રમ** ૫૦૦ લીંટી અર્થ સાથે ૨૦૦ લીંટી કંઠે

પાઠ્યપુસ્તકો—૧ ચોપડીમાંની કવિતાઓ

૨ **સામળમાંથી** પસંદગી

૩ **દલપતસારમાંથી** પસંદગી

૪ **કવિ-વાણીમાંથી** પસંદગી [વિલે પાર્લે સાહિત્ય સભા]

---

* ઇંગ્રેજી ભાષાનો અભ્યાસક્રમ સૂચવ્યો છે બીજી ભાષાના અભ્યાસક્રમ, માગણી થયેથી સૂચવવામાં આવશે

(૩) **વ્યાકરણ**—પ્રે ૧ થી ૧૦, ૧૨ તથા ૨૯

પાઠ્યપુસ્તક—ત્રિવેદી કૃત **મધ્ય વ્યાકરણ**

(૪) **નિબંધલેખન**—વર્ણનાત્મક ઉદા૦ મુસાફરી, જોવાલાયક સ્થળ ઇત્યાદિના

(૫) **સુલેખન**—પોતાની નોટમા સારે અક્ષરે લખવુ

૨. હિંદુસ્તાની

૧ **સુબોધિની વાચનમાળા**—ભા ૩ જો

અથવા

૨ રામદાસ ગૌડ-**દુસરી પોથી**

૩. ઇતિહાસ

પાઠ્યપુસ્તક-ઐતિહાસિક વાર્તામાળા-મોગલવંશ—ગુજરાત વિદ્યાપીઠ

૪ ભૂગોળ.

અભ્યાસક્રમ— હિંદુસ્તાનની નૈસર્ગિક રચના અને એશિયા ખંડ

પાઠ્યપુસ્તક- દિવાનજીકૃત **ભૂગોળ ભા ૨ જો**

૫. અર્વાચીનભાષા

ઇંગ્રેજી.

૧ પહેલા વર્ગમા જણાવેલી કોઇ પણ વાચનમાળાની ૩ જી ચોપડી

૨ Oral Exercises અથવા પાઠમાળા ભા ૨

૩ ડિસ્કોટનુ ઇંગ્રેજી-ગૂજરાતી વ્યાકરણ ભા ૧ (મૅકમિલન એન્ડ કો મુબાઇ)

૪ સુલેખન

૬ ગણિત

અભ્યાસક્રમ—નફાટોટાના સાદા હિસાબ, ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ, (માત્ર વ્યાજ કાઢવાના દાખલા), દશાંશની રીતે પ્રમાણભાગ અને ૫ ત્યાળાના સાદા હિસાબ, પાની, દેશીનામુ, રોજમેળ અને ખાતાવહી

પાઠ્યપુસ્તકો—પહેલા ધોરણમા સુચવ્યા છે તે તથા દેશીનામા પદ્ધતિના જે પુસ્તકામાથી ગમે તે એક

વર્ષ ૪ થુ

વિષયો—૧ ગૂજરાતી ૨ હિંદુસ્તાની ૩ ઈતિહાસ ૪ ભુગોળ ૫ અર્વાચીન ભાષા (ઇંગ્રેજી, મરાઠી, બંગાળી કે હિંદુસ્તાની) ૬ ગણિત ૭ પ્રાચીન ભાષા (સંસ્કૃત, કે ફારસી)

૧. ગૂજરાતી

(૧) ગદ્ય—પા ૧૦૦ થી ૧૨૫ વાચન, શ્રુત લેખન, અર્થ

મંજુર કરેલા પાઠય પુસ્તકો—

૧ વનરાજ ચાવડો

૨ પ્રતાપ નાટક

૩ **ઈશુનુ બલિદાન**—'નવજીવન પ્રકાશન મંદિર'

(૨) **પદ્ય**—લીંટી ૬૦૦ થી ૭૦૦ અર્થ સાથે ૨૦૦ લીંટી કંઠ

પાઠયપુસ્તકો—૧ નર્મદાશંકરના **વીર કાવ્યો** તથા

૨ પ્રેમાનંદના **પ્રહ્લાદાખ્યાનનુ નવનીત** (હરિલાલ માણેકલાલ દેશાઇ અને કલ્યાણરાય નથુભાઇ જોશી), અથવા **સુદામાચરિત્ર**

(૩) **વ્યાકરણ**—ત્રિવેદી કૃત મધ્ય વ્યાકરણના પ્ર ૧૧, ૧૩ થી ૨૦ અને ૨૬ જેટલુ

(૪) **નિબંધ લેખન**—સૃષ્ટિ વર્ણન

(૫) **સુલેખન**—મારે અક્ષરે ખૂબ લખવાનો મહાવરો

૨. હિંદુસ્તાની

પુસ્તકો—**સુબોધિની વાચનમાલા** ભાગ ૩ જો, અથવા રામદાસ ગૌડ **તીસરી પોથી**

૩. ઈતિહાસ

હિંદુસ્તાનનો મુસલમાન સમય (ઈ સ ૬૪૮ થી ૧૫૨૬)

વિદ્યાપીઠ તરફથી નવુ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થાય ત્યાંસુધી શાળાના આચાર્ય પસંદ કરે તે પાઠય પુસ્તક

૪. ભૂગોળ

યૂરોપ ખંડ-દિવાનજી કૃત **ભૂગોળ ભાગ ૨ જો**

૫. અર્વાચીન ભાષા

ઇંગ્રેજી—૧ **વાચન**—પહેલા વર્ષમા જણાવેલીકોઇપણ વાચનમાળાની ૪થી ચોપડી

૨ **ઇતર વાચન**—નીચે પૈકી માળામાંથી એક નાનું ક્રમિક પુસ્તક

(ક) A L Bright Story Readers

(ખ) Oxford Readers

(ગ) Books for the Bairns

(ઘ) Stories Told to Children Series

નોંધ- હિંદુસ્તાનની પૌરાણિક કે ઇતિ-વાર્તા ઇંગ્રેજી દ્વારા ન શીખવવી

૩ Oral exercises–અથવા પાઠમાલા ભા ૩

૪ **વ્યાકરણ**-ડિગ્બોટનું ઇંગ્રેજી-ગુજરાતી વ્યાકરણ ભા-૨ જો (મેકમિલન)

૫ કવિતા મુખપાઠ-૧૦૦ લીટી વાચનમાળામાંથી અથવા નીચે પૈકી ક્રમબદ્ધ કાવ્યમાળાના એક પુસ્તકમાંથી Types of English Poetry–By A C Mukerji–(Macmillan & Co, અથવા The Indian Press, Allahabad)

P C Wren ની કાવ્યમાળા (પ્રકાશક) K & J Cooper, Bombay)

M Crosse ની કાવ્યમાળા (પ્રકાશક-K & J Cooper, Bombay)

Gems of Poetry–Wadia

૬ Simple Composition

૭ Handwriting

૬ ગણિત

અંકગણિત—ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ પ ઈ વર્ગ અને વર્ગમૂળ ધન, વ્યાજ ગણવાની દેશી રીત, વીમો-કમિશન, દેશ દેશના નાણાંના બદલાના હિસાબો

(પૌંડ, ગ્રેન અને ડોલર), બીજગણિતનો અંકગણિત સાથેનો સંબંધ, કૌંસ છોડવાના તથા બાંધવાના.

બીજગણિત—સરવાળા, બાદબાકી, ગુણાકાર અને ભાગાકાર

ભૂમિતિ—ઉપકરણોનો ઉપયોગ, તે વડે લીટી તથા ખુણાના બે સરખા ભાગ કરવા, લીટીપર લંબ દોરવો, આપેલી લીટીને સમાન્તર લીટી દોરવી, આગલા ખુણા બરાબર ખુણો દોરવો (સાબીતીની જરૂર ન હોય), પ્રમાણ માપથી અંતર, ઉંચાઈ અને ભૂમિતિની આકૃતિઓ (જેમ કે ઓરડા મકાન વિગેરે) દોરવી

પાઠ્યપુસ્તકો—બીજગણિત—છગનલાલ ચુનીલાલ મહેતા (મગનલાલ હરીકીશનદાસ, સુરત)

ભૂમિતિનાં મૂળતત્વો ભાગ ૧—ભીખાભાઈ કુબેરભાઈ પટેલ (ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાઇટી, આણંદ)

૭ પ્રાચીન ભાષા

૧ **સંસ્કૃત**—૧ **ગીર્વાણભાષાપ્રવેશ-પૂર્વાર્ધ**—(પાંડુરંગ વિઠ્ઠલ વળામે) પહેલા ૧૭ પાઠ, અથવા **માર્ગોપદેશિકા** (ભાંડારકર) પાઠ ૧ થી ૨૦

૨ કથામુક્તાવલી પહેલી શ્રેણીમાંથી પાંચ નાની વાર્તા

૩ સુભાષિતરત્નસમુચ્ચય ૩૦ શ્લોક

૨ **ફારસી**—ગદ્ય આમદનામાની પહેલી ચોપડીમાંથી બાર પાઠ

પદ્ય— કરીમામાંથી દશ ટુકા

વ્યાકરણ —માળ બનાવવા તથા એક વચન અને બહુવચનના રૂપ બનાવવાના નિયમ

વર્ષ ૫ મું

વિષયો—૧ ગુજરાતી ૨ હિન્દુસ્તાની ૩ ઈતિહાસ ૪ ભૂગોળ ૫ અર્વાચીન ભાષા (ઇંગ્રેજી-મરાઠી-બંગાળી-હિંદુસ્તાની) ૬ ગણિત ૭ પ્રાચીન ભાષા-(સંસ્કૃત કે ફારસી)

૧ ગુજરાતી

(૧) ગદ્ય પાના ૧૨૫ થી ૧૫૦ વાચન, અર્થ, સુતલેખન, ભાષા શૈલી, પાત્ર ચારિત્ર, ઇ૦ નો વિચાર

પાઠ્ય પુસ્તકો—૧ **સંક્ષિપ્ત કરણઘેલો** (ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ)

૨ **મેવાડ-પતન**

૩ **બુદ્ધ અને મહાવીર** (નવજીવન)

૪ **બુદ્ધલીલામૃતરસ ગ્રહ** (ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ)

પદ્ય ૬૦૦ થી ૭૦૦ લીંટીઓ અર્થ સાથે, કંઠે ૨૦૦ લીંટી લઘુ-ગુરુ તથા ગણની સમજ સાદી અને અલંકારિક ભાષાની સમજ, શબ્દાલંકાર તથા અર્થાલંકારનો ભેદ

પાઠ્ય પુસ્તકો—૧ **પ્રેમાનંદની પ્રસાદી**

૨ **રણયજ્ઞ**

૩ **નળાખ્યાન અથવા મામેરૂ** -(ભાનુસુખરામ મહેતા)

૪ **શ્રાદ્ધ**

વ્યાકરણ—પ્ર ૨૧ થી ૩૦-ત્રિવેદીનું મધ્ય વ્યાકરણ

નિબંધ લેખન—જીવન ચરિત્ર વર્ણન

૨. હિંદુસ્તાની

પુસ્તકો—૧ રામદાસ ગૌડ કૃત **ચૌથી પુસ્તક**

૨ હિંદી મિડલ વ્યાકરણ

૩ ઈતિહાસ

૧ હિન્દુસ્તાનના—મુગલ શીખ મરાઠા અને યુરોપીય પ્રજાઓ ઈ. સ. ૧૭૬૧ સુધી

૨ ઇંગ્લાંડનો ઈતિહાસ ૧૭મા શતક સુધી (નવલરામનું અંગ્રેજી ઈતિહાસનું પુસ્તક અથવા એવું કોઈ બીજું પુસ્તક)

૪ ભૂગોળ

આફ્રિકા અમેરિકા અને એશિયા

૧ શિવાનજી કૃત **ભૂગોળ ભા-૨ જો**

૫. અર્વાચીન ભાષા

ઈંગ્રેજી—૧ **વાચન**—પહેલા વર્ષમાં જણાવેલી વાચનમાળાની પાંચમી ચોપડી

૨ **ઈતર વાચન**—૪થા વર્ષમાં વાપરી હોય તેના કરતા ઉંચા ક્રમની

૩ **કવિતા**—મુખપાઠ અને અર્થ સાથે લીંટી ૧૫૦

(૧) વાચનમાળામાથી અથવા ૪થા વર્ષમા જણાવેલી કોઇ એક કાવ્યમાળામાથી અથવા

(૨) Tennyson for the Young

(૩) Children's Treasury of Songs

(૪) Wadia's Gems of Poetry Book II

૪ Oral exercises અથવા પાઠમાળા ભાગ ૪

૫ Nesfield's Grammar Part II

૬ Composition–Reproduction of Stories

1 Junior Composition by Nesfield

2 Short Stories–Chambers

૬. ગણિત

અંકગણિત—કાટખુણ આકૃતિઓનુ ક્ષેત્રફળ, કાપીયુ વ્યાજ, મુદ્દત કાપવાના હિસાબ, નફોટોટો

બીજગણિત—સાદા સમીકરણ અને તેના ફુટ દાખલા, અનેકવર્ણ સમીકરણ, સાદા અવયવ

પુસ્તકો—છગનલાલ ચુ મહેતાનુ **બીજ ગણિત** અથવા **આથવલેની** કે એવી કોઇ બીજી બીજગણિતની ચોપડી

ભૂમિતિ—એક બિંદુ આગળના ખુણા, સમાન્તર લીટીઓપરના ખુણા, એકરૂપ ત્રિકોણ, ત્રિકોણના બાજુઓ અને ખુણાઓની સમાનતા અને અસમાનતા

ચોથા વર્ષમા કરેલી ભૌમિતિક રચનાઓનુ પુનરાવર્તન સાબીતી સાથે

ગૂજરાતી પુસ્તક તૈયાર થાય ત્યા સુધી Hall & Stevens, Godfrey and Siddons અથવા Piere Points ની ભૂમિતિઓ

૭. પ્રાચીન ભાષા

૧ સંસ્કૃત—

(૧) **ગીર્વાણભાષાપ્રવેશપૂર્વાર્ધ**—લે પાડુરગ વિઠ્ઠલ વળામે-પૂરી

અથવા

માર્ગોપદેશિકા પૂરી અને **ભાંડારકરની બીજી ચોપડી** પહેલા ૧૨ પાઠ

(૨) **કથામુક્તાવલી** અથવા એનીજ બીજી કોઇ ચોપડીમાથી દશથી બાર વાર્તા.

(૩) **સુભાષિતરત્નસમુચ્ચય** શ્લોક ૪૦

૭ **ફારસી**—ગદ્ય આરસીવાળાના બીજી ચોપડીમાથી ૧૦ પાઠ

પદ્ય–કરીમા-ચોથા ધોરણમા થયેલ ભાગની આગળ ૧૦ ટુકો ટુકોનો મુખપાઠ

વ્યાકરણ—ડાગાનુ-૧–૩-પ્રકરણ અથવા એવા બીજા વ્યાકરણમાથી એટલો વિષય, ગૂજરાતીમાથી ફારસીમા તરજુમો સીધા વાક્યાનો

વર્ષ ૬ ઠું

વિષયો—૧ ગૂજરાતી ૨ હિંદુસ્તાની ૩ ઇતિહાસ ૪ ભૂગોળ ૫ અર્વાચીન ભાષા ૬ ગણિત ૭ પ્રાચીન ભાષા– સંસ્કૃત કે ફારસી ૮ ઉદ્યોગકળા

૧. ગૂજરાતી

ગદ્ય—પા ૧૫૦ થી ૨૦૦ વાચન, અર્થ નકલેખન સાદી ટીકા, ચર્ચા

મંજુર કરેલા પાઠ્ય પુસ્તકો–

૧ **શાંઇનો પર્વત** (ટુકો અંક બાદ)

૨ **હિમાલયનો પ્રવાસ તથા ઉત્તરાખંડની યાત્રા**—નવજીવન પ્રજ્ઞાન મંદિર

૩ **વીરમતી નાટક**–નવલરામ

૪ **મુક્તાધારા**–કરસનદાસ માણેકનો અનુવાદ

૫ **જોન ઓફ આર્ક**—સસ્તુ સાહિત્ય

૬ **બુકર ટી વોશિંગ્ટન**—,, ,,

પદ્ય—લીટી ૪૦૦ થી ૫૦૦ અર્થ સાથે ૧૦૦ લીટી કંઠ, પ્રચલિત છંદો અને સાદા અલંકારોના પરિચય

પાઠ્ય પુસ્તકો—

૧ **નળાખ્યાન**
૨ **કાવ્યમાધુર્ય**—
૩ **કવિતા પ્રવેશ**–
૪ **સાહિત્ય રત્ન**—
૫ **પદ્ય સંગ્રહ**—
(અંજારિયા)

આ પુસ્તકોમાથી શાળાના આચાર્યની મંજુરીથી શીખવવાનો ભાગ પસંદ કરવો

૬ દલપતગમનુ પિંગળ

વ્યાકરણ—પુ૰ ત્રિવેદી મધ્યમ વ્યાકરણ

સાહિત્ય—ઇતિહાસ

૧. કાવ્ય માધુર્યની પ્રસ્તાવના

૨ સાહિત્ય રત્નની પ્રસ્તાવના

નિબંધ લેખન—ચર્ચાત્મક

૨. હિંદુસ્તાની

૧ રામદાસ ગૌડકૃત પાચમુ પુસ્તક

૨ હિન્દી મિડલ વ્યાકરણ

૩. ઈતિહાસ

૧ હિંદુસ્તાન—મરાઠા શીખ અને અગ્રેજ

ઇ સ ૧૭૬૧ થી સ ગાંધીને જેલમા પુર્યા ત્યા સુધી

૨ ઇગ્લાડ—૭ મા હેન્રિથી ઍન રાણી સુધી (ઇ સ ૧૭૧૪)

૪. ભૂગોળ

૧ પ્રાકૃતિક ૨ વ્યાપારી

નોધ—શિક્ષકે એ વિષયની તૈયારી કરી લેવી

૫ અર્વાચીન ભાષા

ઈગ્રેજી

૧ વાચન પુસ્તક ૬ ઠુ અથવા

School Selections from Modern Prose-I Smith

(K. & J Cooper & Co, Bombay)

અથવા

Prose Selections from Scott

(K & J Cooper & Co Bombay)

૨ ઇતર વાચન—પાચમા વર્ષથી આગળ અથવા

Stories Retold to Indian Students (Oxford University Press) માથી એક

૩ કવિતા—મુખપાઠ ૧૫૦ લીટી—અર્થ, તરજુમો—ગદ્યાનુવાદ (પૅરાફ્રેઝ) સાથે

પુસ્તકો—Horatius—Macaulay–(બે આનાવાળી) Lake Regillus, Selections from Idylls of the King અથવા ૫ મા ધોરણથી આગળની કાવ્યમાળા

૪ Composition—Simple Description, Essays, Letter Writing

૬ ગણિત

અંકગણિત—લોન-શેર, ક્ષેત્રફળ, પૃષ્ઠફળ, ઘનફળ, દેશી નામુ પૂરૂ

બીજ ગણિત—આગળના અવયવો, દ્દઢભાજક, લઘુતમ સાધારણ ભાજ્ય, અપૂર્ણાંક, અનેક વર્ણ સમીકરણ–અને તે ઉપરના છૂટ દાખલા આલેખ, બિંદુઓ ટપકાવવાનુ, દ્વિવર્ણ સમીકરણ છોડવાનુ

ભૂમિતિ—પહેલો સ્કન્ધ પૂરો, બીજો સ્કન્ધ–વર્તુલના સ્પર્શક અને સક્રિય ચતુષ્કોણ સુધીના સિદ્ધાન્તો, સિદ્ધાન્ત ઉપર સાદા દાખલાઓ તથા ત્યા સુધીમા આવતી રચનાઓ સાથે

૭. પ્રાચીન ભાષા

૧ સંસ્કૃત—(૧) **गीर्वाणभाषाप्रवेश-उत्तरार्ध**–લે પાડુરગ વિઠ્ઠલ વળામે અથવા

ભાંડારકર બીજુ પુસ્તક પૂરૂ

(૨) **गद्यपद्य माळा** (જોગલેકર) અથવા

લેલે વાચનમાળા ભાગ–૧

(૩) શ્લોકો આસરે ૪૦

ફારસી—ગદ્ય આરસીવાળાની ત્રીજી ચોપડી–૧૫ વાર્તા અથવા બીજી કોઇ ચોપડીમાથી ૧૫ વાર્તા

પદ્ય–બોસ્તાન

વ્યાકરણ-ભાગ ૧-૫ પ્રકરણ અથવા એવું બીજું કાંઇ વ્યાકરણ, ગુજરાતીમાંથી ફારસીનો તરજુમો

૮. ઉદ્યોગકળા

ગણિત અને પ્રાચીન ભાષાને બદલે

નીચેમાંથી એક (૧) વણાટ, (૨) સુથારકામ, (૩) કૃષિ, (૪) શીવણકામ, (૫) વાણિજ્ય, (૬) સંગીત, (૭) આલેખન, (૮) વ્યાયામ

ઉદ્યોગોનો અભ્યાસક્રમ

(૧) વણાટ

પાઠ્યપુસ્તકો—૧ વણાટશાસ્ત્ર ભાગ ૧ લો. કર્તા મગનલાલ ખુશાલચંદ ગાંધી, સત્યાગ્રહઆશ્રમ સાબરમતી

૨ દેશી રંગ—કર્તા ડૉ. પ્રફુલ્લચંદ્રરાય, અનુવાદક-મગનલાલ ખુ. ગાંધી

નોંધ—વણાટશાસ્ત્રને લગતું ગણિત માત્ર કાંતવા, પીલવા અને પીંજવાને લગતું જ આ ધોરણમાં રાખવું

૨. પ્રત્યક્ષ ક્રિયા—

૧ કાંતણ ૬, ૯, ૧૦, ૧૬, અને ૨૦ આંકનું સુતર પ્રત્યેકનો એક તોલો એક સરખી રીતે વળદાર અને ૨ડી વગરનું ઓછામાં ઓછી કલાકે ૧૦૦ વારની ઝડપે કાંતવું (ઉત્તમ ઝડપ કલાકની ૨૩૩ વાર) કાંતણમાં સુતરની સરખાઈ આંક અને સમય એ ત્રણ વસ્તુપર ધ્યાન આપવામાં આવે

૨ પીંજણ ઓછામાં ઓછું કલાકે ૨।। તોલા પ્રમાણે પીંજી, પુણી બનાવવી (ઉત્તમ ઝડપ કલાકે ૬।। તોલા)

(પીંજણની સફાઈ અને પુણીની વણાઈ ઉપર ધ્યાન આપવામાં આવે)

૩ પીલાઈ કપાસ ઝૂડવો અને પીલવો, ઓછામાં ઓછો કલાકે ૩૦ તોલા (ઉત્તમ ઝડપ કલાકે બે શેર)

૪ વણાટ કલાકે ઓછામાં ઓછી પોણો વાર નાડી અને પોણો વાર પાટી (સાદી તથા ચટાપટા વાળી)

૫ રંગકામ સુતર રંગવું અને ધોઈને ઉજળું કરવું

૬ સમાર કામ—માળ બનાવવી, સાડી ચઢાવવી, લાત ચઢાવવી, નાડી અને પાટી માટેની તાણી ગોઠવવી વગેરે

(૨) સુથારકામનો અભ્યાસક્રમ

વિષયો—જુદા જુદા કામો માટે વાપરવા યોગ્ય લાકડાનુ જ્ઞાન, સુથારી ગણિત–ઉદા૦ લાકડાનુ ઘનમાપ, કિંમતના દાખલા વગેરે

કારીગરી—ત્રણ કલાકમા તૈયાર કરી શકાય એવી કોઈ વસ્તુ જેવી કે પેટી, બાજઠા (સ્ટૂલ), કલમદાન ઘોડી વગેરે પૉલિશ માટે તૈયાર થાય એવુ બનાવવુ અને એમા નીચેની વીગતો ઉપર ધ્યાન આપવુ

૧ વાસલાનુ કામ—લાકડાને વાસલાથી દોરે મારીને સીધુ કરવુ, સરખુ ગોળ કરવુ, ચડતુ ઉતરતુ ગોળ કરવુ ઇત્યાદિ

૨ દોરો મારવો—

૩ રંધાનુ કામ—રંધાવડે સાફ અને સીધુ કરવુ, ખાચો પાડવો, બહારની (Convex) ગોળાઈ કરવી, અંદરની (Concave) ગોળાઈ કરવી, જુદી જુદી જાતના રંધા ચલાવતા આવડવા

૪ કરવત ચલાવતા આવડવી—કેવા લાકડા માટે કઈ કરવત ચલાવવી તેનુ જ્ઞાન, અમુક લાકડુ કાપતા કઈ કરવત પસંદ કરવી તેની સમજ, સામટા લાકડા વ્હેરવા

૫ છિદ્રકામ—બરમા અને શારડી વડે-સીધા છિદ્ર પાડવા, બરમો પકડવાની કુશળતા ઇ૦

૬ ગુણીઓ અને ફરશીનુ કામ—ગુણીઆનો ઉપયોગ, ફરશી વડે છિદ્ર અને ચૂળ પાડી લાકડા જોડવા અને ચોકઠા બેસાડવા

૭ ખીલા મારવા—માથાવાળા, માથા વગરના, ખીલાથી પાટીઆ જોડવા સ્ક્રૂ બેસાડવા, ઇ૦

(૩) કૃષિ

જમીન

૧ જમીનના પ્રકાર (પ્રયોગસહ)

૨ જમીનના બનાવટ ગરમી, ઠંડી, અને વિજળી–પર્વતોનુ ફૂલવુ અને ચીરાવુ પાણી—(૧) વહેતુ પાણી, (૨) બરફીઆન પાણી–સરક, બરફના

ડુંગર હવા ઝાકળ ધુમ્મસ-લુખો, કાટ વગેરે જુદા જુદા પ્રકારની વનસ્પતિ જમીનના જીવડા

૩ જમીનના પ્રાકૃતિક ધર્મ હલકી કે ભારે ચીકાશ (Structure) કુમાશ અથવા બરછટપણુ (Texture) છિદ્રાળુપણું પાણી રાખવાની શક્તિ--(Saturation) કેશાકર્ષણ--(સપ્રયોગ) ઉષ્ણતાશોષકપણુ—ભીનાશ, રંગ ફુલવુ અને સંકોચાવુ ક્ષાર શોષકના હવામાની ભીનાશ ચૂસવાનો ગુણ

૪ ઉપલા ધર્મોની પાક અને જમીન ઉપર થતી અસર, અને તેમા પાકને અનુકૂળ, ઘટતા ફેરફાર કરવાના ઉપાય

૫ છોડને ઉપયોગી મુખ્ય ઘટકો—નાઇટ્રોજન, ફૉસ્ફરસ, પોટેશ્યમ અને કૅલશ્યમ, પાકનો સબધ પાણીમા તથા તેજાબમા દ્રાવક અને અદ્રાવક પદાર્થ (સપ્રયોગ) સેન્દ્રિય પદાર્થોનુ કોહવાવુ, તેજાબોનુ છુટા પડવુ, અને અદ્રાવક પદાર્થોનુ દ્રાવણ બનવુ ફૉસ્ફરસ અને પોટેશ્યમ-ખાતર નાઇટ્રોજન, બૅકટેરીઆ અને લેગ્યુમ્સ લાઇમીંગ--પોટાશ અને ફૉસ્ફરિક ઍસિડને છૂટા પાડવા

૬ જમીનનો કસ—ખેડાણ પાણીની નીકાશ (Draining) વિવિધ પાક ખાતર-વિવિધ જાત-છાણ, લીલો પાક, ખોળ, મેલુ, વિલાયતી ખાતર, વગેરે-દરેકની પાક ઉપર અસર, ખાતરને સાચવવાની રીત

છોડ—

છોડના ભાગ—અંકુરોદ્ભવ-એક દળ અને દ્વિદળના અંકુરમા તફાવત બીજના ભાગ (સપ્રયોગ) થડ અને મૂળનુ વધવુ અને તેની દિશા મૂળ ધોરીમૂળ, નાના મૂળ અને તેના કાર્યો પાદડા નસો, કુપળો વગેરે

છોડનુ કાર્ય—૧ પાણીનો ઉપયોગ અને કલલ બિંદુ (cells) (સપ્રયોગ) છોડનુ ટટાર રહેવુ દાણા દ્રાવણ અને છોડના ઉપર અસર (સપ્રયોગ), ખારી જમીન અને પાક (સપ્રયોગ)

૨ પાણીનુ મૂળ વાટે ઊંચે ચડવુ

૩ છોડવામાથી પાણીનુ બાષ્પીભવન

૪ મકાઈ (Starch) અને પાંદડાં—લીલાં પાંદડાં અને તાપ. મકાઈનો છોડને ઉપયોગ-મકાઈ બનાવતા છોડમાંથી નીકળતો વાયુ (સપ્રયોગ)

૫ શ્વાસોચ્છ્વાસ (સપ્રયોગ).

૬ છોડવા અને અજવાળુ (સપ્રયોગ)

૭ વેલાઓ

૮ ફૂલ, ફળ, બીજ, પરાગપ્રક્રમણ, બીજનુ ફેલાવુ, વેગવુ, જીવન કલહ વિગેરે

છોડના રોગ

છોડ ઉપરના જીવડા—(૧) પટપદની બાહ્ય શરીરની રચના, શરીરના ભાગ, અને વિકાસ તેનાથી થતુ પાકને નુકસાન

(૨) તેના કુદરતી દુશ્મન, તેનો નાશ કરવાને અનુકૂળ વખત

(૩) પ્રાણીઓ, પક્ષીઓ, અને જંતુઓથી થતા લાભાલાભ

પાક—૧ સ્થાનિક પાક

૨ ફળ, ઝાડ વિષે સામાન્ય માહિતી કલમ કરવી, છાટવુ (Pruning) વગેરે

સામાન્ય જ્ઞાન

૧ ખેતમા વપરાતા ઓજાર, તેના ભાગ, તેની કિંમત, તેનાથી થતુ કામ, તેની કાળજી વગેરે

૨ ઢોર, તેની પરીક્ષા, અને માવજત

૩ ઋતુના ફેરફાર અને તેની પાક ઉપર થતી અસર-વળતા પાણી (monsoon currents), ભેજમાપક યંત્ર

૪ કાસ, દરિયાની સપાટી [sea-level] કાઠો, નદી, પર્વત, ઝાડ, હીમ, તાપ, ધુમ્મસ, ઝાકળ વગેરેની પાક અને વરસાદ ઉપર અસર

૫. ખેડુતના ઘર, કોઠાર અને માલની વ્યવસ્થા અને હિસાબ, બીજની સાચવણી

૬ મજુરની વ્યવસ્થા, સહ્કાર, પાક કાપવાનો, એકઠો કરવાનો, લાવવાનો વખત અને મોસમનુ જ્ઞાન, ખેડૂતની જરૂરીઆતો અને બાર માસના કામની વહેંચણી

૭ ડેરી, દૂધનુ વેચાણ

૮ પાક, ફળ અને બજાર

ખેતીને અંગે બીજુ ઉપયોગી જ્ઞાન—

વેપારી ભૂગોળ પાકના નકશાનુ જ્ઞાન, જમીનના નકશાનુ જ્ઞાન પ્રમાણ નકશો (Scale Drawing) મહેસુલી આનાવારી સામાન્ય સુથારીકામ સહકારી બેંક અર્થશાસ્ત્રનુ સામાન્યજ્ઞાન મપ-પાણીનુ માપ, કામની પદ્ધતિ-લાભાલાભ ગણોતપટ્ટાનુ જ્ઞાન અને વ્યાજનુ જ્ઞાન

ક્રિયાત્મક જ્ઞાન

ખેડવુ—સમાર દેવો-ચાસ કાઢવા-ઓરવુ-કરબડી દેવી-ફ તાર દેવુ-રાપવુ નીંદવુ-વાઢવુ-લણવુ-મસળવુ-કડકીયુ-ધાર કરી સળીયા પાડવા-પાણી પાવુ વગેરે ગાડુ જોડવુ, ઢોરના માવજત, દોહવાની ક્રિયા ઢોરની ઓળખાણ સાધનોનુ મમાર કામ

(૪) શિવણકામ

अ કાચ (કાસ અથવા ગાજ) બટન ટાકવુ, ઓટવુ, ઝાડકો ભરવો, પ્લેટ કરવા, કપડુ સોસવુ, ખાપો ઉપર કરવો, ચુણ કરવી, ઇસ્ત્રી કરવી

आ નીચેનો પોશાક શિવતા આવડવો

પુરૂષોનો—રૂમાલ, કોથળી, દફતર, ગલેફ, લંગોટ, સદરો, સાદુ પહેરણ કળીવાળુ પહેરણ, બંડી, પાસાબંડી, ડબલબંડી, કબજો, ખમીસ, ગાંધી ટોપી, ઝવેરી ટોપી, બગલથેલી

બાળકોનો—ઝબલુ, લેંઘી, ચડ્ડી, બાલાટોપી, ફ્રૉક

इ (૧) માપ લેવાનુ તથા વેતરવાનુ (૨) કપડુ કેટલુ જોઇએ તેનો હિસાબ લેવાનુ, (૩) સંચાનુ શિવણ (૪) હાથ શિવણ (૫) શિવેલા પોષાક પૂર્ણ કરવાનુ (૬) બગડી ગયેલા કપડા સુધારી આપવાનું

ई પોષાક પહેરવાના હેતુ, તેને બર લાવવા માટે શિવવામા કઇ બાબતો ઉપર લક્ષ આપવુ, રંગિત અને સફેદ કપડા પહેરવાથી થતા લાભા-

લાભનુ જ્ઞાન જુદા જુદા ધધાદારીઓ માટે કપડા શિવવામા કરવા જોઇતા ફેરફાર અને તેના કારણોનુ જ્ઞાન, હવામાનને લીધે પહેરવેશમા ફેરફાર અને તેના કારણો, શિવણકાર તરીકે સમાજમા પ્રતિષ્ઠા અને સ્વતત્રતા જાળવવા માટે જોઇતા નિયમનુ જ્ઞાન

૩ સચાના સામાન્ય સમાર કામની માહિતી ઉદા કયો ભાગ નથી તે જાણવુ–તેને નવો લાવી બેસાડતા આવડવુ

(૫) વાણિજ્ય

૧ વ્યાપારના મૂળતત્ત્વો, પરચુરણ માલનો વેપાર (retail trade), જથાબધ માલનો વેપાર (wholesale trade), વ્યાપારી પત્રવ્યવહાર, ભરતીઆ (invoice) શરાફી કામ, હુડીઓ તથા ચેક (Banking accounts), માલનુ લેવાણ અને વેચાણ (goods inwards and outwards)

૨ ગૂજરાતી નામુ પાકુ તથા ઇગ્રેજી નામાના મૂળતત્ત્વો

૩ હિદુસ્થાનની વ્યાપારી ભૂગોળ

૪. વ્યાપાર ગણિત–વ્યાજ સાદુ અને ચક્રવૃદ્ધિ, નગતર હુડીઆમણુ શેર, માલની પડતર અને નફા ટાટો કાઢવાની રીત નફાટાટાના હિસાબ

(૬) સગીત

શાસ્ત્રીય જ્ઞાન

૧ સ્વર, તાન લય, આરોહાવરોહ, રાગ, નિયમ

૨ ખમાજ, કાફી, આસા, માડ (માઢ) ઝિઝોટી દેશ, સારગ, ભૈરવી આસાવરી, ગૌડમલાર, કલ્યાણ, બિહાગ, કેદાર તિલગ ભૂપાલી— આ રાગોના સાદા આરોહાવરાહના પ્રાથમિક નિયમો

૩ દશ દેશી ઠાઠો

૪ તાલ–ઝુમાલી, કવા, દાદરા, ત્રિતાલ, ઝપતાલ, એકતાલ, તેવરા

૫ અલકાર–બડ નદ કિત, સોમ, ખીલ બાલ, પ્રકાશ

પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન—ગાયન અથવા વાદ્ય

૧ ગાયનના વિદ્યાર્થીએ તબલા અથવા મૃદગ જાણવા જોઇએ

૨ વાદ્યમા સતાર, વાયોલિન અથવા દિલરુબા

પાઠ્ય પુસ્તકો—ગાયન વાયોલિન તથા દીલરુબા માટે—

૧ સંગીત તત્ત્વ દર્શક—પં વિષ્ણુ દિગંબર કૃત (ગાંધર્વ મહાવિદ્યાલય મુંબઈ)

૨ અંકિત અલંકાર ,,

૩ બાલપ્રકાશ—ભા ૧–૨ ,,

૪ ગુજરાતી ઢાળો ભા ૧ પં નારાયણ મોરેશ્વર ખરે પ્રસિદ્ધ કર્તા

૫ તબલા મૃદંગ વાદન પદ્ધતિ—પં વિષ્ણુ દિગંબર

સતાર માટે—

૧ સતારકી પહિલી પુસ્તક પં વિષ્ણુ દિગંબર કૃત

(૭) આલેખન

વિષય	વિગતો	પરીક્ષા
૧ અનુસ્મરણાલેખન (memory drawing)	પ્રાણીઓ અને નિર્જીવ સ્થૂળ વસ્તુઓનું	પ્રત્યક્ષ ક્રિયા
૨ હસ્તાલેખન અને પત્રવાલેખન (freehand and foliage)—રંગક્રિયા સાથે	સમસવ્યાપસવ્ય (બન્ને બાજુએ સમ) તેમજ અનિયમિત આકૃતિઓનું	,,
૩ પ્રતિમાલેખન (model drawing) રંગ ક્રિયા સાથે	સહેલા આકારવાળી વસ્તુઓનું દર્શનચિત્ર	,,
૪ મિતાલેખન (Geometry) રંગક્રિયા સાથે	પ્રૅક્ટિકલ જ્યોમેટ્રિ નામના પુસ્તકના સર્વે કૃત્યો	પ્રશ્ન સહિત

(૮) વ્યાયામ

શાસ્ત્રીય—વ્યાયામ શાસ્ત્ર શરીર સંરક્ષણ સંબંધી તથા વ્યાયામના વિષયો સંબંધી શાસ્ત્રીય જ્ઞાન

પ્રત્યક્ષ—વિષયો ૧ દંડ બેઠક ૩ લેજિમ

૨ જોડી (મગદળ) ૪ મલખંબ

૫. લાઠી	૯ કુસ્તી
૬ આટાપાટા	૧૦ પટા
૭ ખોખો	૧૧ કવાયદ
૮ હુ તુ તુ	૧૨ તરવાની કળા (મરજીયાત)

૧ દંડ બેઠક—નીચે લખેલા પ્રકારોની જ્ઞાન અને પદ્ધતિસર આવડત—

(अ) સીધે, સીનાફમી, નમસ્કાર વજે મયૂરદંડ, બજરંગ દંડ, જૂટ, દંડ જોર, વીર દંડ અને સાફસૂફ

(आ) આગે પાવ, પીછે પાવ, બાજૂ પાવ, પેટ ગુડન, ટાંગતોલ, ખડી બેઠક, દુદન, નીમખમલી અને ખડીખમલી

૨ જોડી મગદળ—નીચે લખેલા પ્રકારોની સહાયથી એક બીજાને જોડીને કરવાની આવડત—હોલે, કલાઈ, દુર-બગલ બગલી, દુહરી-બગલી બગલ-લપેટ, કલાઈ-શીરી, શીરી, રૂમાલી એક, રૂમાની દો, દુહરી શીરી, ફેકન સીધી, ફેકન ઉલટી મોઢા ફમી, બદન ફેર, વજેદાર ઉલટી, સીધી કલાઈ મોચ, વજેદાર કલાઈ મરોડ અને બહાર લપેટ

૩ લેજીમ—નીચે લખેલા પ્રકાર મધ્યમાં એકી અવાજે કરવાની આવડત—એક જગ્હે, આઢી, પવિત્રા, ગોલચાલ, ચક્ર ગોલ ગોલ બૈઠક અને મુલ મિલાફ

૪ મલ્લખબ—પ્રકારો—

સલામી બે પ્રકાર, સીધી, બગલી, કૈચી, ખદા, એક હાતી, ધાપ, કિરકી ઉડી, ઘોડા બે પ્રકાર, કાનસળી ખોપરી, મશ્ક, સલામી ચાર પ્રકાર, સાધો આડી દોનો બાજુ, ઉપેકી સલામી બગલી આડી દોનો બાજુ કૈચી આડી દોનો બાજુ, ઉતરતી, ગર્દન આડી ખદા આડી, ઉલટી ઉડી, અંદર પકડ મ પૂર્ણ

૫ લાઠી—

દોરૂખ, સલામી એક, સલામો દો, ચોમુખી દો, બગલમો, ચૌ-મુખી બગલ, ચૌકના (આની), ચૌમુખી જંગ, એકમે ગોલ, ગોલમે દો કતાર

૬-૮—આટાપાટા ખો ખો, હુતુતુ પદ્ધતિસર રમત

૯ **કુસ્તી**—

સલામી સર્વ પ્રકારની, ઢકેલ, સર્વ પ્રકારની ચાલ, ડુબ, હાથ છોડાવવાના સર્વપ્રકાર, ઉખેડ, પટ કાઢવાના અને તેના બચાવના સર્વ પ્રકાર તરાવા, નોકર ખેચવો, તે ઉપર બચાવ

૧૦ **પટા**—તડકથી બદન તોડીને—

સીધી સલામી, ડુબેદ સલામી દિ ડુબેદ, શેરધ્વજ, ડુબફેર સીધી ગર્દન કાટ ચીર આની, પાલટ આની ગર્દન કાટ, દ્વિચીર

૧૧ **કવાયદ**—

પોતે કરવી, બીજા પાસ કરાવવી, સત્ર વ્યાયામ પુસ્તકમાંથી પ્રથમ અર્ધભાગના હુકમો લતા અને દેતા આવડવા

૧૨ **બાલચમૂ**—

૧૩ **તરવુ**—આસનો સાથે—સિદ્ધાસન, બદ્ધ પદ્માસન, દંડાસન, વીરાસન, પશ્ચિમ તાનાસન, દ્વિપાદ શિરાસન (આનુ શિક્ષણ ભલામણરૂપે સમજવુ)

ભલામણ કરેલા પુસ્તકો

1. નવ-વ્યાયામ તથા બીજા જુમ્મા-દાદા વ્યાયામ મંદિર(વડોદરા)ના પુસ્તકો
2. વ્યાયામ-શાસ્ત્ર (હિન્દી)-ચિત્રશાળા પ્રેસ પુના
3. **आरोग्य और व्यायाम** (હિંદી)-
4. **ब्रह्मचर्य ही जीवन है, वीर्यनाश ही मृत्यु है** (હિન્દી)કર્તા-સ્વામી શિવાનંદ પ્રકાશક-બાબુ કેદારનાથ ગુપ્ત, 'છાત્રહિતકારી પુસ્તકાલય, ડ કેનગંજ, મિરજાપુર
5. શરીર સંરક્ષણ સંબંધી શાસ્ત્રોક્ત શિખામણ-માસ્તરી બૂરડપો, વડોદરા
6. દવા વગરનો દાક્તર યાને શરીરની ખીલવણી-એ પી માદન ૩૭૧ લોઅર કાલાબા મુંબઈ
7. વ્યાયામ મંદિર-ડફ્ફર વલ્લભદાસ પ્રેમરાજ આટાવાલા, ડકન રોડ, એ ટાકી, મુંબાઈ

જૂદા જૂદા ઉદ્યોગો વિષે તજ્જ્ઞોની કેટલીક સૂચનાઓ—

૧. **વ્યાયામ**—

૧ ૧૫-૧૬ વર્ષથી નાના વિદ્યાર્થીઓને 'દ ડ-બેઠક' ની વધારે પડતી

કસરત કરાવવી ઇષ્ટ નથી એનુ પ્રમાણ બહુજ માપસર હોવુ જોઇએ એ વિદ્યાર્થીઓને નડફદાર (smart and brisk) રમતો અને વ્યાયામોમા વિશેષ રોકવા જોઇએ

તરવાનો વિષય પરીક્ષાના વિષય તરીકે સમજવાનો નથી પણ જ્યા સગવડ હોય ત્યા શીખવવુ સલાહ ભર્યું છે

૨ વ્યાયામનો સમય હમેશા સવારે કે સાજ ૫ થી ૮ નોજ રાખવો જોઇએ બપોરે વ્યાયામ કરાવવાથી નુકસાન થવાના સભવ છે

૩ વ્યાયામનો વિદ્યાર્થી પૂરેપૂરી નીરોગતા કરે છે તેને બીડી પાન વગેરેનુ કોઇપણ જાતનુ વ્યસન નથી એ એના શિક્ષકે બરાબર જોવુ જોઇએ એ વિદ્યાર્થીના શરીર, વસ્ત્ર અને હૃદય સ્વચ્છ રહે એ વિષે ખૂબ કાળજી રાખવી જોઇએ

એને માટે શિક્ષકનુ નિષ્કલક ચારિત્ર્ય અને પ્રેમાળ સ્વભાવ અનિવાર્ય છે

૪ વ્યાયામ-મદિર માટેનો નકશો અને મગદળ વગેરે સાધનો સબધી સૂચના કોઇને જોવા હશે તો કાર્યાલયમા જોઇ શકાશે અથવા પ્રો૦ માણિકરાવ (જુમ્માદાદા વ્યાયામ મદિર વડોદરા) કે શ્રી૦ છોટાલાલ ભાનુશંકર પુરાણી (ન્યુ ઇગ્લીશ સ્કૂલ ભરૂચ) એમને લખવાથી મળી શકશે

વણાટ

૧ વણાટના જૂદા જૂદા અગોની વહેચણીનુ સમય પત્રક ૫૦૦ કલાકમા નીચે પ્રમાણે ગોઠવી શકાય તેમાથી રોજ બે કલાક લેખે ૨૫ દિવસનો મહીનો અને ૮ મહીનાનુ વર્ષ એમ સમજી ૪૦૦ કલાક શાળામા આપી શકાય અને ૧૦૦ કલાક વિદ્યાર્થીએ ખાનગી સમયમાથી કાઢવા જોઇએ

પણ કોઇ શાળા નિયમિતપણે રોજ બે કલાકનો સમય આપવાને બદલે કેટલાક મહીના સુધી ઔદ્યોગિક વિષયની પાછળ વિશેષ સમય આપી થોડા મહીનામા એને પુરો કરી શકે ઓછામા ઓછા વર્ષના ૫૦૦ કલાક જોઇએજ એટલો આ ગણત્રીનો અર્થ છે

કાંતણ.	કલાક
૧ જાડી ત્રાક પર કાંતવુ	૩૬

૨.	ત્રીણી ત્રાક પર કાતવુ	
	(અ) સાડી ચડાવી જાણવુ	
	(આ) માળ બનાવી જાણવુ	
	(ઇ) ટીઓ તૈયાર કરી જાણવુ	૫૦
૩	૬, ૯, ૧૨ સુધીના આક અંદાજથી કાઢતા આવડવા	
	(અ) આક કાઢવાનો હિસાબ જાણવો.	
	(આ) પોતાનુ કાતેલુ સુતર ૧ મીનીટમા ૧૦૦ વાર જેટલુ ફાળકીપર લપેટી શકાય તેવુ કોકડુ ભરી જાણવુ	૫
૪	૧૬ થી ૨૦ આક અંદાજથી કાતવા	૨૦
૫	(અ) આક પ્રમાણે મજુરીનો દર નક્કી કરવો	
	(આ) કાચુ પાકુ સુતર ઓળખતા શીખવુ	
	(ઇ) કાતવાની ઝડપ કેળવવી	૩૦
૬	૧ થી ૨૦ સુધીના આકો માગ્યા હોય તે પ્રમાણે બરાબર અંદાજથી કાતી જાણવુ	૨૦
		૨૦૬

પીંજણ.		કલાક
૧	કપાસ ઝુડવો	૮
૨	કપાસ પીલવો	૧૦
૩	જુદી જુદી જાતનુ રૂ ઓળખાવતા શીખવુ બીજવાળા કપાસપરથી તેની પરીક્ષા કરવી.	૧૦
૪	કામઠા પર પીંજવુ	૧૦
૫	જુદી જુદી પીંજણ પર હાથ કેળવવો	૩૦
૬	કલાકે ૧૦ તોલા પીંજી તેની પુણી બનાવી લેવી	૧૦
		૮૪

વણાટ.

૭	સુતરની સાધ જાણવી	૧૬
૮	ફાળકી ખોલી જાણવી ને કોકડા ભરતા શીખવુ	૧૨
૯	સુતરના દડા કરવા	૮
૧૦	સુતર ઠરડવુ	૧૬

૧૧	નાડી બનાવવી	
	(અ) વાણી કરતા શીખવું	
	(આ) રાચ બાંધી જાણવા	૫૦
૧૨	ચટ્ટાપટ્ટાવાળી નાડી બનાવવી	૩૦
૧૩	સુતર દેશી રંગો વડે રંગવું	૨૦
૧૪	પાટી વણતા આવડવી	૩૦
		૪૮૨
	શાસ્ત્રીય જ્ઞાન	૧૮
	કુલ કલાક	૫૦૦

૨ કાંતવાનો સમય બનતા સુધી ચોમાસામાં આવે એવી ગોઠવણ કરવી વણાટ ઉનાળામાં રાખવું

૩ એક સાથે વણવાનું કે એક સાથે કાંતવાનું અથવા એક સાથે બૌદ્ધિક માહિતીનો ક્રમ રાખવો ઉચિત નથી, કારણ કે એથી વિદ્યાર્થીઓને કંટાળો ચઢે છે

૪ વણાટનો ઉદ્યોગ જો શીખવવોજ હોય તો તે ગમે તેવા સાધનોથી શીખવી નહિ શકાય રેંટીયા, માળ, ત્રાક, ચમરખા, હાથા વગેરે સર્વે સાધનો પરિપૂર્ણ અને સુંદર હોવા જોઇએ ઓજારોની આકૃતિ ન હોવી જોઈએ પણ ઓજારજ (એટલે સારી રીતે ચાલી શકે એવા) હોવા જોઇએ સાધન સારા હશે તો છોકરાઓ હોંશેહોંશે શીખશે અને પ્રગતિ પણ કરશે દરેક મંદિરે વણાટ વિભાગ માટે સુથારના ઓજારોનો એક સટ સજ્જ રાખવો જોઇએ

૫ હથીઆરોની યાદી —

હથોડી, એરણ લાકડું ઘસવાની કાનસ, લોઢું ઘસવાની કાનસ, પકડ, કરવત ચોરસી, વાંસલો ત્રાક ઘસતી વખતે પકડવા માટે ચકલીઓ લેવલ કાટખુણા, ફુટપટ્ટી પરચુરણ-કાતર, ચાપુ, નાનું ત્રાજવું

૬ વિશેષ માહિતીવાળી એક યાદી કાર્યાલયમાં છે જેને ઇચ્છા હોય તેને જોવા મળી શકશે

અભ્યાસક્રમમાં જણાવેલા પુસ્તકો ઉપરાંત નવજીવનમાં પ્રસિદ્ધ થતી ખાદી વિભાગની પત્રિકાઓ સાથે સુપરિચિત રહેવું ઇષ્ટ છે

વાણિજ્ય.

નીચેના પુસ્તકો ઉપયોગી થવાનો સંભવ છે —

(1) Hand Book of Commercial Information by Cotton —(Government Publication)

(૨) હિંદુસ્તાનના વેપારની વિગત—વાડીલાલ કપુરચંદ છાબુવાળા, ગાંધી દરવાજા વડોદરા કિંમત રૂ૦ ૫)

(૩) Aiyar's Book-Keeping

(૪) નામું દેશીનામાની પદ્ધતિ

(૫) વ્યાપારી કળા-લે૦ ઝવેરભાઈ પટેલ જૈન બોર્ડિંગ, કાલબાદેવી, મુંબઈ

(૬) Pitman's Commercial Arithmetic

(૭) Pitman's Commercial Correspondence

(૮) લેખન ચંદ્રિકા

(૯) વ્યાપારના શિક્ષક—મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટે અમદાવાદ

ખેતી.

નીચેનું પુસ્તક ઉપયોગી થવાનો સંભવ છે —

૧ ખેતર, વાડી અને બગીચાની ઉપજ વધારનારા ખાતર—લે૦ દુર્ગાશંકર છોટાલાલ વ્યાસ(?) પ્રકાશક—ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાઈટી અમદાવાદ કિંમત ૦—૫—૦

૨ એજ લેખકના ખેતીને લગતા બીજા પુસ્તકો પણ છે

હિંદુસ્તાનનું રાજ્યબંધારણ તથા મહાસભાનું બંધારણ.

આ વિષય ઉપર પાઠ્ય-પુસ્તક લખવા જે બાઈઓ પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે હાલમાં તો હકીકતોની માહિતી માટે નીચેના પુસ્તકો ઉપરથી શીખવવાનું ઠીક થઈ પડશે પણ એ લેખકોના અભિપ્રાયો વિષે સારાસાર વિવેક સ્વતંત્રપણે જ કરવો જોઈએ

ટીપ —અહીં જણાવેલા વિષયો અને ઉદ્યોગો ઉપર સારા પુસ્તકો કે હસ્તલેખો મોકલવામાં આવશે, તો તેનું અવલોકન કરી વાપરવા અથવા છપાવવા, સમિતિ ભલામણ કરશે

રાજ્યબંધારણ.

૧ Indian Administration to Dawn—B. K. Thakore. Published by D B Taraporewala & Sons Rs 4 nett

૨ હિંદુસ્તાનનું રાજ્યબંધારણ—હરિલાલ માધવજી ભટ્ટ

૩ Montague-Chelmsford Report Government of Indian Printing, Calcutta

૪ Government of India—Ilbert

૫ Indian Constitution—Mukherji

મહાસભાબંધારણ.

૬ Indian National Congress—Ambika Charan Mazumdar—G. A. Nateson & Co, Madras

૭ How India Wrought for Freedom—Mrs. Annie Besant—Theosophical Publication House, Adyar, Madras

મહાસભા ગુજરાત પ્રાન્તિક સમિતિ ૮ ના બંધારણ રીપોર્ટ એન્ડ નિયમ સમજુતી ૦-૦—મંત્રી ગુજરાત પ્રાન્તિક સમિતિ, અમદાવાદ

"યુગધર્મ" ના ટાઈપી

હિંદુસ્તાની.

હિંદી-ગુજરાતી વ્યાકરણ માટે નીચેના પુસ્તકો પણ ઉપયોગી થાય તેવાં છે.

१ **हिंदी-गुजराती शिक्षा-कर्त्ता-श्रीराम रामप्रसाद शर्मा, प्रकाशक, भगवद्भक्त बंधु मंडली-बदायूँ सिटी (R K Ry)**

२ **हिंदीशिक्षिका-कर्त्ता विजयशंकर त्रिभुवन त्रिवेदी, राजकोट मूल्य ०-१४-०**

३ **हिंदी भाषा प्रबोधिनी-भाग १ कर्त्ता-आशाभाई काशीभाई पटेल नडियाद. मूल्य ०-६-०**

ઉર્દૂ માટે 'ઉર્દૂ કા કાયદા' શીખ્યા પછી નીચેના પુસ્તકો વાંચી શકાય —

૧ સીપાહી ઔર દરવેશ
૨ તીન બહનોંકી કહાની
૩ અલીબાબા ઔર ચાલીસ ચોર
૪ બચ્ચોંકી બહાદુરી
૫ અબુલહસન
૬ પેગ નૌજવાનકા કિસ્સા
૭ સિપાહીજાદાહ

કેટલીક ઉપયોગી માહિતી

૧ નીચેના ખાતાઓ શિક્ષણ વિષયક અને સામાન્ય વાંચન માટે ઉપયોગી પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરે છે

શ્રી દક્ષિણામૂર્તિ વિનય મંદિર ભાવનગર
નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ
યુગધર્મ કાર્યાલય અમદાવાદ
સૌરાષ્ટ્ર કાર્યાલય રાણપુર કાઠિયાવાડ
નવયુગ કાર્યાલય લીમડાચોક સુરત
ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર સુરત
સસ્તું સાહિત્ય કાર્યાલય, અમદાવાદ

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠનાં પ્રકાશનો

કુમાર મંદિરો માટે

ક્રમાંક

૧-૫ **ચાલણગાડી**-લેખક શ્રી ગિરિજાશંકર ભગવાનજી બધેકા તથા શ્રી જુગતરામ દવે નાની કિં ૦-૧-૬ મોટી કિં ૦-[illegible]-૦

૧૧ **ચણીબોર**-(બાળ-કવિતાઓનો સંગ્રહ) સંપાદક શ્રી જુગતરામ દવે મૂલ્ય ૦-૫-૦ (બીજી આવૃત્તિ)

૧૨ **ગાયણું**-(ચણીબોર પછી આગળ વધેલા માટે કવિતાઓનો સંગ્રહ) સંયોજક-શ્રી જુગતરામ દવે મૂલ્ય ૦-૮-૦

૧૫-૧૭ **રાષ્ટ્રીય વાચનમાળા**-સંયોજક શ્રી છોટાલાલ પુરાણી ભરૂચ કેળવણી મંડળ **પહેલી ચોપડી** મૂલ્ય ૦-૧-૬ **બીજી ચોપડી** મૂલ્ય -/-

કુમાર અને વિનયમંદિરો માટે

૧૦ **ઐતિહાસિક વાર્તામાળા-મોગલ વંશ**-લે શ્રી નાજુકલાલ ચોકશી ભરૂચ કેળવણી મંડળ મૂલ્ય ૦-૧૦-૦ (બીજી આવૃત્તિ)

સંક્ષિપ્ત કરણઘેલો—સંપાદક શ્રી રાષ્ટ્રીય વિદ્યામંદિર સાબરમતી (છપાય છે)

***પાઠ સંચય ભાગ ૧લો**-સંયોજક શ્રી નરહરિ દા. પરીખ (છપાય છે)

***પાઠસંચય ભાગ ૨-૩**-સંયોજક સદર (યોજાય છે)

વિનય મંદિરો માટે

૧૮ Poetical Selections for Vinita Examination-સંયોજક શ્રી [illegible] મૂલ્ય ૦ [illegible]

હિંદી તવારીખ-(તુર્ક અને પઠાણ સમયનો ઇતિહાસ) લે શ્રી નાજુકલાલ ચોકશી ભરૂચ કેળવણી મંડળ (છપાય છે)

*હિંદુસ્તાનમાં બ્રિટિશ સરકારનું રાજ્યબંધારણ અને હિંદી મહાસભાનું બંધારણ લે શ્રી ચુનીલાલ એ ભટ્ટ, ચરોતર કેળવણી મંડળ, આણંદ (યોજાયનુ છે)

વિનય મંદિરો અને મહાવિદ્યાલયો માટે

૧૦ મન્તાખે બાતે ઉર્દૂ-સંપાદક-મૌ અબુ ઝફર નદવી ગુજરાત મહાવિદ્યાલય મૂલ્ય ૦-૬-૦

૧૪ પૂર્વરંગ—લે૦ શ્રી દત્તાત્રેય બા કાલેલકર અને શ્રી નરહરિ દા પરીખ મૂલ્ય ૧-૦-૦

પ્રાચીન સાહિત્ય-શ્રી રવીન્દ્રનાથ ઠાકુરના લેખોના અનુવાદક શ્રી મહાદેવ દેસાઈ તથા નરહરિ પરીખ મૂલ્ય ૦-૧૨-૦ (પુરાતત્ત્વ મંદિર)

મહાવિદ્યાલયો માટે

૬૩ ૧૩ **સંપત્તિશાસ્ત્ર** ભા ૧ થી ૪ પ્રો૦ ચાર્ટે કૃત મરાઠી પુસ્તકના અનુવાદ મૂલ્ય ભા ૧ ૦-૬-૦ ભાગ ૨ ૦-૮-૦, ભા ૩-૪ ૧-૪-૦

૮ Poetical Selections for the Prathama Examination સંયોજક—શ્રી આ ગ રાવળ આ પે નીપાલીમવાની અને વાલજી ગો દેસાઈ મૂલ્ય ૦-૮-૦

૯ **પ્રમાણશાસ્ત્ર પ્રવેશિકા**—લે શ્રી ન ચિ પાઠક મૂલ્ય ૩ ૨-૦-૦

૧૯ **ગોવિન્દગમન** -સંપાદક શ્રી ન વિ પાઠક અને ન દા પરીખ મૂલ્ય ૦-૫-૦

૨૦ **હિન્દી રાષ્ટ્રીય અર્થ**—લે શ્રી જુગતરામ નારણ અધ્યાપક મબાઇ યુનિવર્સિટી મૂલ્ય ૦-૮-૦

Prose Selections for the Prathama Examination— સંયોજક શ્રી આ ગ રાવળ (છપાય છે)

આર્યવિદ્યા વ્યાખ્યાનમાળા-ગુજરાત મહાવિદ્યાલયના અધ્યાપકોના

---

* આ નીશાની વાળા પુસ્તકો સર્વેને વાંચવા જેવા છે

વ્યાખ્યાનોનો સંગ્રહ મૂલ્ય છીંટની પૂંઠી રૂ. ૨–૦–૦, ચામડાની પૂંઠી રૂ. ૭–૮–૦ (પુરાતત્ત્વ મંદિર)

पाली पाठावली–સંયોજક મુનિ શ્રી જિનવિજયજી મૂલ્ય ૦–૧૪–૦ (પુરાતત્ત્વ મંદિર)

प्राकृत कथा संग्रह–સંયોજક સદર મૂલ્ય ૦–૧૪–૦ (પુરાતત્ત્વ મંદિર)

उपनिषत् पाठावली–સંયોજક શ્રી કાલેલકર મૂલ્ય ૦–૧૧–૦ (પુરાતત્ત્વ મંદિર)

अभिधम्मत्थसंगहो–સંપાદક શ્રી ધર્માનંદ કોસંબી મૂલ્ય [illegible] (પુરાતત્ત્વ મંદિર)

પ્રાકૃત ભાષાઓનું વ્યાકરણ–સંપાદક પં. બેચરદાસ દોશી (છપાય છે)

वैदिक पाठावली–(છપાય છે)

અધ્યાપકો માટે—

૧ **સ્વતંત્ર બાળ શિક્ષણ**–મૉન્ટેસોરી વિષે શ્રી ગિજુભાઈ બધેકાનું વ્યાખ્યાન મૂલ્ય ૦–૬–૦

૨ **બાળવાર્તાઓ પર વ્યાખ્યાનો**–વ્યાખ્યાતા શ્રી ગિજુભાઈ બધેકા તથા શ્રી કાલેલકર મૂલ્ય ૦–૩–૦

૩ **गणितकी परिभाषा** કર્તા શ્રી [illegible] મૂલ્ય [illegible]

પુરાતત્ત્વના અભ્યાસીઓ માટે--

अभिधानप्पदीपिका પાલી ભાષાઓના શબ્દકોશ (છપાય છે)

जिन चरितम् (છપાય છે)

બુદ્ધલીલા સાર સંગ્રહ લે. શ્રી ધર્માનંદ કોસંબી મૂલ્ય ૨–૮–૦

આર્યોના તહેવારોનો પ્રાચીન તથા અર્વાચીન ઇતિહાસ–લે. શ્રી 'ઋગ્વેદી' મૂલ્ય ૦–૮–૦

૧ ગૂજરાતી તથા હિંદી બાળ પુસ્તકોની એક યાદી વિદ્યાપીઠ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલી છે મૂલ્ય અનુક્રમ ૦–૧–૦ અને ૦–૦–૬

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું—શા બાળગોવિંદ કુબેરદાસની કુ૦
ત્રણ દરવાજા, અમદાવાદ.

મુદ્રણસ્થાન આદિત્યમુદ્રણાલય, રાયખડરોડ—અમદાવાદ
મુદ્રક પ્રાણજીવન વિશ્વનાથ પાઠક